

ԵՓՐԵՄ ՏԵՐ-ՄԱՐՑԻՐՈՍԵԱՆ

Հոգևորական

ՆՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ
ԻՐՃ ԵՒ ՄԱՆԳԱՂ

ՔԱՂՑԻ ՕՐԵՐԻՆ

ՍԿ. ՀԱՅ ԳՐԱԿ.-ԳԵՂ.
ԻՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՕՍԿՎԱ 1923

20 NOV 2011

891.99

տ-46

47

ԵՓՐԵՄ ՏԷՐ-ՄԱՐՑԻՐՈՍԵԱՆ

ՔԱՂՑԻ ՕՐԵՐԻՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՒՐՃ ԵՒ ՄԱՆԳԱԴ

ԻՕՍՈՒՂԱ 1923

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՏԵՆԻ

50110

547570 18509

692
43

70 145
Ամեն օր երեկոները ~~Իվան~~ Զագասկինը լիա-
յոյս կայարան էր գնում, ~~Երկար~~ սպասում ու
սրտաբեկ յետ գալիս:

Միշտ միևնույն մտքի հետ մերթ տանջւում,
մերթ մխիթարւում, մերթ ինքն իրեն յոյս տա-
լիս ու մերթ լքւում էր:

Այսօր էլ գնաց, կանգնեց իր սովորական տե-
ղը — սիւնի տակ: Երբ գնացքը ~~սրընթաց~~ ու հեիհե
կայարանին մօտեցաւ, նրա սիրտն ուժգնօրէն
սկսեց բարախել:

— Գուցէ այս անգամ երևա, գուցէ տեսնեմ,
գուցէ հանդիպենք:

Գնացքը կանգ առաւ: Եկւորները վագոննե-
րից դուրս թափւեցին: Նա առաջ անցաւ: Սան-
դուխներէից իջնող ճամբորդներին էր դիտում,
սրան ու նրան հրելով առաջ գնում, յետ գալիս:
Ժխորը լսեց, կայարանը սրարպւեց և իր սովո-
րական տեսքն ստացաւ: ~~Իսկ~~ նա, որին սպա-
սում էր սրտատրոփ, չկար:

Մտամուրթ ու խեղճ՝ նա անցաւ բուֆետի

1-15
բաժանմունքը: Այդտեղ էր մեկնող գնացքի սպա-
սող բազմութիւնը, այդտեղ էին նաև կայարա-
նի անկոշ հիւրերը—ցնցոտիների մէջ թաղւած
կմախք-մարդիկ, որ փախել էին Վոլգայի ա-
փերից:

Ոմանք ճաշում էին, ոմանք թէյ խմում, ո-
մանք ուրախ զրուցում. միայն կմախք-մարդիկն
էին, որ երեւալով դառնում էին ~~աւտոդեր~~
շուրջն ու պատաններ մուրում:

Կայարանի ծառան եռանդով հարածում էր
նրանց, սպառնում, յանդիմանելով դուրս անում,
բայց նրանք միւս դռնից ներս էին խուժում,
ցրւում դահլիճում և վզերնին ծռած՝ ձեռք պար-
զում մարդկանց:

Երեք հոգի, որ Մոսկվա ապրանք էին փո-
խադրում վաճառքի համար, պատուհանի մօտ
իրենց ճամպու պաշարը բացած՝ վայելում էին
ինքնագոհ:

Մօտ եկաւ մի պատանի:

— Ըհը՛. կարօտել էինք, ուշացար, մի քիչ
շուտ գայիր էլի:

— Մի կտոր, քեռի, միայն մի կտոր:

— Դէ՛, հեռացիր:

— Երկրորդ օրն է, ոչինչ չեմ կերել, անօ-
թի եմ:

Նա աւելի մօտ եկաւ:

— Ո՛ւր ես խցկւում, շան լակոտ, յետ գնա
թէ չէ...

— Մի կտոր տուր իրեն, թող անցնի գնա,
միկնոյն է ձեռք չի վերցնելու:

— Թող գնա դրա... անվերջ տալ կլինի: Չեն
թողնում, որ մարդ մի հանգիստ սրտով հաց ուտի:

— Քեռի...

— Է՛, գլխներէս հարամ պիտի անի էլի...
սո:

Պատանու փոս ընկած աչքերը վայրկեանա-
բար փայլատակեցին. իրեն պարզած հացի կտո-
րը խլեց, յետ գնաց ու կլկեց: Այդ միջոցին սե-
ղանների տակ վխտացող շներից մէկը մօտ եկաւ,
յետին թաթերի վրա կանգնեց և սկսեց առաջի
թաթերով համաչափ շարժումներ կատարել՝ ա-
սես մէկին կանչելիս լինէր: Ճամպորդները նայե-
ցին ու լի բերնով ~~կաշա~~ ծիծաղեցին:

— Մեր տղա, սրա փորն էլ է վեց-վեց ա-
նում: Բայց ինչ խելօքն է երևում:

— Ա՛յ այդպէս, դու չաա քաղաքավարի ես.
քեզ չի կարելի մերժել... սո...

Ջւարճախօսը մի խոշոր մսալի ոսկոր նետեց
շանը, որ բերանն առնելով՝ դուրս վազեց:

— Ի սէրն Քրիստոսի...

— Ըհը՛, մէկից հազիւ պրծանք, միւսը մօտեցաւ... Տօ՛, տօ՛, մի էն կողմը նայիր է, վա՛... էսպէս էլ աներեսութիւն. տօ՛, տես է՛, չեն խնդրում, այլ խլում են:

Բուֆետի սեղանների շուրջը սպասաւորը մտքառում էր երկու գեղջուկ ուռած դէմքով կանանց հետ, որոնք մի-մի խոր ափսէ վերցրած՝ լիզում էին կերակրի աւելցուկը:

Վրա հասաւ միւս սպասաւորը, որի բռունցքն իջաւ կանանցից մէկի շինքին: Կինը ցնցեց, ափսէն ընկաւ ու ջարդովիշուր եղաւ:

— Դուրս գնացէք, անամօթներ, քիչ է մնում, որ խոհանոց մտնէք ու կերակրի կաթսան թըռցնէք...

— Դուրս արէք դրանց, դուրս արէք. բաւական է, ինչ են շարունակ սեղանների շուրջը վիստում, հրամայեց աւագ սպասաւորը:

Միւս կինն ըզզիմանում էր, նրանք վիճում էին: Իվան Զագոսկինը, որ մինչ այդ իր մտքերի մէջ էր խորասուզւել, սթափւած՝ դիտում էր տեսարանը: Սովեալներից մէկը մօտեցաւ ու սկսեց պաշտպանել կնոջը: Տաքացան. սպասաւորը վերստին իր բռունցքի օգնութեան դիմեց:

Առանց իրեն հաշիւ տալու՝ Իվան Զագոսկինը դէպի սեղանները նետուեց և մի հարւածով սպասաւորին յետ մղեց.

— Անսիրա, արտասանեց նա գունատւած:

— Յանցառ, քո սիրտը ցաւում է, տար և կերակրիր:

— Այդ իմ գործն է, իսկ դու քեզ քաշիր սեղմած բռունցքդ, դրա ժամանակն անցել է անգարձ:

— Անցել է անգարձ... տեսնում եմ, ձերոնցից է...

— Լեզուդ քեզ քաշիր և ամաններիդ հաւաքիր սուս ու փուս:

Իրարանցում ընկաւ: Կայարանի միլիցիոնները միջամտեց, կարգը վերականգնեց, ոչ ճամպորդներին խնդրեց հեռանալ:

Զագոսկինը վրդովւած միւսների հետ դուրս եկաւ, տխուր նայեց շուրջն ու բռնեց իր բնակարանի ճամպան:

— Ձկա, չերեաց:

Մտքով սլացաւ դէպի իր հայրենի դիւղը, վերապրեց վերջին խուճապը, որ առաջացաւ սովից... Բոլորը, բոլորը թողած տուն-տեղ՝ փախչում էին: Ինքն էլ վերցրեց պառաւ մօրն ու քրոջը՝ Լիզային և ուղղւեց դէպի հարաւ:

Նրա առաջ վայրկեանաբար պատկերացան երաշտից այրւած արտերը, ճաքճաքած հողը... ապա ֆիզիքապէս հիւժւած մօր նւոցը... Նա

չկարողացաւ դիմանալ, մեռաւ կէս ճամպին:

Վերջիշեց անծանօթ կայաքանի ժխորը, գնացքի յանկարծակի մեկնումը գիշերին. քրոջն այդտեղ կորցրեց: Յաջորդ օրը բոլոր վագոնները պատեց, քոյրը չկար...

Իվան Ջագոսկինը մի խոր կակիժ զգաց իր հոգու խորքում: Քոյրն անփորձ էր, գեղջկուհի, միամիտ ու երկչոտ:

Այսպէս դառը մտքերով պաշարւած՝ նա առն հարաւ ու շորերով պառկեց:

* * *

Նոր-նոր սկսում էր լուսանալ: Մրսելուց Ջագոսկինը զարթնել էր, կուչ եկել ու միաք էր անում: Կարիքի նոր օր էր սկսւում նրա համար: Ինքը արհեստով ատաղձագործ, երկար ժամանակ աշխատանք փնտրեց օտար քաղաքում, բայց չգտաւ: Իր բոլոր գործիքները մէկ-մէկ կէս-գնով ծախեց ու կերաւ: Մնացել էր իր փոքրիկ կռանը: Այսօր էլ նա պիտի վաճառէր:

— Այսպէս ապրել չի կարելի. այսպէս շաբունակել անհնարին է: Մի ելք, մի հնար, մի ճար պէտք է փնտրել.... Ինքն առողջ է, աշխա-

տանքի ընդունակ, բայց գործ չկա. ի՞նչ անէ, ում դիմէ այս քաղաքում:

Այսպէս մտահոգւած նա տեղից վերկացաւ, բերնի շնչով մրսած ձեռները տաքացրեց, լաւացւեց, վրայի հագուստն ուղղեց ու դէպի շուկա ուղղւեց: Այսօրւա նրա միակ յոյսը իր կռանն էր— փոքրիկ սիրած կռանը, որի հետ նա երկար տարիներ աշխատանքի ախորժ ժամեր էր ապրել:

Փախստական սովեակների նոր հոսանքը հեղեղել էր շուկան. ծեր ու ջահիլ, մեծ ու փոքր, բոլորը, բոլորը մուրում էին:

Ջագոսկինի ուշադրութիւնը աղամայից գրաւեց ցնցոտիածածկ բոկոտն ու զլխաբաց մանուկների մի խումբ յոյն հացավաճառի խանութի առաջ... Յեխի մէջ հրհրում էին իրար, դռան շէմքի մօտ երկչոտ քայլերով առաջ շարժւում, ներս խցկւում, գնորդներին վախժեռ ձեռներ պարզում:

— Քեռի, ա՛՛ քեռի, մի կտոր հաց, միայն մի կտոր, մի փոքրիկ կտոր, անօթի եմ...

— Ինձ էլ, ինձ էլ...

Ու մանուկների խումբը կրկնում էր միաձայն.

— Ինձ էլ, ինձ էլ...

— Դէ, հերիք է էլի, ամեն օր տալ կլինի, հեռու կացէք, ճամպա տւէք...

— Մի կտոր, ի սէր Աստուծոյ, մի փոքրիկ, փոքրիկ կտոր...

Աղերսող մանուկները շէմքի մօտ պաշարել էին զնորդներին ու թոյլ չէին տալիս դուրս գալու:

Հացավաճառը շարացաւ.

— Չահլա տարաք էլի, ռէհ... ինձ էլ, ինձ էլ...

— Դէ նստենք ու ամբողջ օրը ձեզ համար հաց թխենք էլի... դուրս կորէք, թէ չէ...

Նա բարձրացրեց անկիւնում դրած խողանաւիլը և ուզում էր կոթով հարւածել:

Մանուկները կծկւեցին ու դուրս եկան:

Հացավաճառը դուռը ծածկեց...

Դրսից լսում էր մէկի հեգնանքը.

— Ի՜նձ էլ, ի՜նձ էլ, բա ե՛ս ինչ պիտի ուտեմ, բաւական է էլի... ձեր տեղը շա՛տ...

Եղանակը զգալիօրէն ցրտեց: Ոռչոր փաթիլներով ձիւն էր գալիս:

Զագոսկինը քրոջը յիշեց և ընկճւած առնող-զնող մարդկանց բազմութեան մէջ մխրճւեց...

Սկսող գործադրկութիւնը շատ-շատերին շուկա էր քշում... Նրանցից ոմանք ձեռքի առնառնըրը դարձրել էին մշտական զբաղմունք, ոմանք տան եղած աւելորդ շարժական կալքն էին վաճառքի հանել՝ հացառատ շրջաններ գնալու հա-

մար, շատերն էլ հարկից ստիպւած ծախում էին, ինչ որ հնարաւոր էր՝ յուսալով, որ երբեք չէ նոր զբաղմունք կունենան:

Հացի գինն աճում էր օրէցօր, սովի ուրաւ-կանը սարսափեցնում շատերին:

Մինչև կէսօր Զագոսկինը շուկայում մնաց:

Ոչ ոք նրանից կռանի գին չհարցրեց:

Յուսախաբ, դժգոհ նա լքեց բաղմազան լեզուների տաղտկալի ժխորն ու հեռացաւ շուկայից...

Ճամպին նա կանգնեց ու միտք արաւ... Ռըր է գիւում: Տո՛ւն. բայց տանը ցուրտ է և ուտելու էլ ոչինչ չկա, էլ ինչո՞ւ է շտապում: Ո՞ր գնալ, ո՞ւր գնալ...

* * *

Քաղաքի յետ ընկած թաղերից մէկում էր գտնւում Իվանովի բնակարանը, որի դուռը ճաշի ժամանակ Զագոսկինը սկսեց բաղխել: Քաղցը սկսել էր զգալ տալ իրեն: Բայց վատ էր զգում իրեն, շատ վատ: Անյարմար է, ճաշին մարդկանց ալցի չեն գնում, ինչ կասեն, ինչ կմտածեն իր մասին:

Դուռը բացւեց, տաաներկու տարեկան մի

աղջիկ հայտնում էր նրան ու աչքերը արագօրէն թարթում:

— Հայրիկդ տանն է...

— Հա... մամա հիւանդ է... գիշերը երգում էր... հայրիկս չքնեց:

Զագոսկինն առաջ անցաւ ու դիմացի սենեակի դուռը բանալով մի քանի վայրկեան մնաց կանգնած:

Իվանովը կնոջ մահճակալից քիչ հեռու արմուշկով աթոռի թիկունքին յենւած՝ լուռ արտասուում էր, իսկ կինն անկողնում վերմակը մի կողմ նետած՝ դառանցում էր տաքութեան մէջ:

Հինգ տարեկան փոքրիկ աղան ոտաբորիկ մահճակալի ստի մօտ կանգնած՝ քաշում էր ադառա վերմակի ծայրն ու կրկնում.

— Մամա, մամա...

Իվանովը Զագոսկինին նկատելով իսկոյն դէմքը հակառակ կողմը շրջեց, աչքերը սրբեց ու նրան ներս հրաւիրեց:

— Այս ինչ է պատահել:

— Տիֆ է... տունս քանդւում է... քանդւում:

— Բժիշկ հրաւիրե՞լ ես:

— Էլ չի գալիս...

— Ինչո՞ւ:

— Բնակարանը հեռու է, ասում է, ճամպան ցեխոտ, վարձս քիչ է... չեմ կարող:

Տիրեց լուռութիւն, որ ընդհատւում էր դառանցող հիւանդի անկապ խօսքերով:

Իվանովը նորից արտասուեց.

— Չունիմ, ի՞նչ անեմ, չունիմ, ձեռս պալատ է: Մեծ որդիս պատերազմում սպանւեց: Մնացածները փոքր են... թանգութիւն է... հաղիւհազ ծայրը ծայրին եմ հասցնում, օր է լինում, որ...

— Տղամարդ կաց, ի՞նչ ես կինարմատի նման աչքերդ հուպ տալիս: Կին է, հիւանդացի է, կլաւանա: Լսիր, իսկ եթէ ուրիշ բժիշկ կանչենք:

— Ապա ծախսը:

— Նա ձրի է բժշկում: Բումեանցեվը բայոնական բժիշկ է — «Առողջբաժնից» նշանակւած:

— Կգա...

— Իհարկէ, կգա:

— Մի անգամը քիչ է... միշտ պիտի գա: Կհամաձայնի, ասում են, նա գործ չատ ունի:

— Կգա, դրա մասին մի մտածիր: Ես հէնց հիմա կգնամ նրա մօտ՝ խնդրելու, որ իսկոյն գա: Ես էլի կգամ, երեկոյեան...

Զագոսկինը փողոց դուրս եկաւ և արագ քայլերով դիմեց դէպի բայոն. բժշկի բնակարանը: Իր քաղցը մոռացել էր. Իվանովի մասին էր մտածում:

— Խեղճ, խեղճ, ի՞նչ կլինի նրա զրույթիւնը, եթէ կինը յանկարծ մեռնի: Արդէն յուսահատել է: Նա սկսեց տւելի արագ քայլել և շուտով բժշկի տանը հասնելով՝ հեալով սեղմեց զանգի կոճակը:

Շիկահեր ու նրբակազմ, բարի գէմքով մի երիտասարդ կին գուռը բաց արաւ:

— Համեցէք:

— Բժիշկը տանն է:

— Ոչ, շուտով կգա, ասացէք ես գալուց կհաղորդեմ իրեն:

— Կարմիր փողոցի № 5 տանը ծանր հիւանդ կա... Բարեկամիս կինը... տիֆ է... զտուանցում է... խնդրում եմ, շատ եմ խնդրում, որ բժիշկը գալուց այցի գնա. կասէք հա, չէք մոռանալ:

Զագոսկինը խօսում էր յուզւած ձայնով:

— Ընկեր, անհոգ կացէք, շուտով կգա և անմիջապէս կայցելի:

— Ներեցէք. նեղութիւն տւի, ստիպւած էի:

— Ոչինչ, ոչինչ ընկեր, ի՞նչ նեղութիւն: Պա մամուսուս պարտականութիւնն է: Ես կասեմ, որ առաջին հերթին գա:

— Յետաութիւն. շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ...

— Զարժէ, ցտեսութիւն, պատասխանեց բժշկի կինը՝ մեղմօրէն ժպտալով:

Գոհունակութեան մի զգացում շոյեց նրա սիրտը: Այն միտքը, որ այս վատթար պայմաններում կարողացածին չափ օգնութեան հասաւ իր հայրենակցին—հոգին պարտւեց անսահման բերկրանքով:

— Իսկ եթէ բժշկի օգնութիւնն ուշացած լինի... «Բնակարանը հեռու, ճամպան ցեխոտ, վարձս քիչ է». հո՛ւ, անիրաւ... քարասիրտ, անխիղճ...

Բայց ի՞նչ լաւ ընդունելութիւն ցոյց տւեց Բումբանցեզի կինը... որքան սիրալիր էր... Այլ քեզ մարդ: Եւ խօսատւը. կգա, խիղճն և եթէ կայցելի... մի անհանգստանաք, ընկեր... Նա իրեն «ընկեր» անւանեց:

Զագոսկինի յուզմունքն անցաւ: Կասկածները տեղի տւին խոր հաւատի: Դանդաղ քայլերով նա կտրեց վերելքի ճամպան, դուրս եկաւ բլրի գագաթը ու նստեց: Ինչ որ թուլութիւն տիրեց նրա մարմնին: Նորից ուտելու պահանջ զգաց:

Այլեւ ձիւն չէր գալիս, եղանակը պարզւել էր ու տաքացել: Զագոսկինի առաջ փուռոց հեռաւոր տափաստանները շողշողում էին ձմրան արեւի ցուրտ ճառագայթների տակ:

Երկար ժամանակ նա մնաց նստած միտք
անելիս: Արևը թեքւել էր դէպի արևմուտք և
շուտով մայր պիտի մտնէր:

Նա ձեռքով ճակատը շոյեց և, վայրկեանա-
բար իր տանջող մտքին լուծում տալով տեղից
վերկացաւ ու դիմեց դէպի շուկա:

Հացավաճառների խանութների շարքին հաս-
նելով՝ նա կանգ առաւ մի քանի վայրկեան, ա-
պա առաջ անցնելով դիմեց յոյնին:

— Երկու ֆունտ հաց:

— Սե՞ թէ ճերմակ:

— Ճերմակ:

Մինչև յոյնը հացն էր կշռում, նա սկսեց գըր-
պանները պրպտել: Նախ վերարկուինը, ապա
անցաւ բաճկոնակին, վերջը անդրավարտիքին:

Հացը վաղուց պատրաստ էր:

— Վա՛յ... միթէ մոռացել եմ... ա՛յ քեզ
բան:

Նա նորից բաճկոնակի գրպաններին դիմեց:
Յոյնը ձեռները մէջքին շղթայած՝ սպասում
էր...

— Մոռացել եմ հետս փող վերցնել: Ասա-
ցէք, խանութները շո՞ւտ պիտի կողպւեն:

— Հինգ-տասը րոպէից յետո:

— Օ՛, չեմ համի, վստահացէք ինձ. վաղն
առաւօտեան կվճարեմ:

— Ապառիկ ոչ ոքի...

— Սյա երեկո անհաց մնա՞մ:

— Ի՞նչպէս ուզում էք, իմ ի՞նչ գործն է.

— Միթէ կարծում էք, որ խոստումն չեմ
կատարի:

— Ի՞նչպէս հաւատամ, քանի որ ձեզ չեմ
ճանաչում, ո՞վ էք դուք, ես ի՞նչ իմանամ:

— Մարդ եմ:

— Հը՛, մա՛րդ եմ... քեզ պէս մարդ շա՛տ...
չեմ կարող:

Զագոսկինը ներքին ամօթից կարմրած՝ հա-
յում էր հացավաճառին և չգիտէր ինչ տսել...

— Ուրեմն չէ՞ք տալիս:

— Ո՛չ:

Դառնացած նա շուռ եկաւ ու հեռացաւ շու-
կայից: Գնում էր, ինքն էլ չգիտենալով թէ դէ-
պի ուր: Բայցում էր յուզւած, ամօթահար:

— Հը՛, քեզպէսներին վաղուց եմ ճանաչում,
խաբել չեա կարող, քթի տակ ինքն իրեն մըրթ-
մըթաց յոյնը:

— Պօպանդապուլօ, ի՞նչ էր ասում, հարցրեց
հարևանը:

— Հետս փող չեմ վերցրել, հացը տուր, ա-
սում է, վաղը կբերեմ. ի՞նչ էլ մարդ է գտել
գլխին խաղ խաղալու:

— Համա ի՞նչ ախորժակով կուտէ՞ր... հա՛-
հա՛-հա՛...

Երկու հարեանները հեգնօրէն հոհոացին...

Իրիկնաժամին նա վերստին գէտի Իվանովի
բնակարանն ուղղւեց: Լերմոնտովի հրապարա-
կում էլեքտրական առատ լոյսերով ողողւած շքեղ
կաֆէ-ճաշարանի առաջ կանգ առաւ յանկարծ:
Նայում էր ու չէր հաւատում...

— Գոյրիկ, քոյրիկ... բայց ի՞նչպէս... ե՞րբ...
ո՞րտեղից...

Ճերմակ գոգնոցով շիկահեր սպասուհին, որ
շարունակ դառնում էր սեղանների շուրջը, գե-
րեւ էր Զագոսկինի հայեացքը. այնքան էր նման
իր քրոջը, այնքան նման: Զագոսկինը մերթ կըռա-
նում էր, մերթ բարձրանում՝ ճիգ անելով սպա-
սուհուն լաւ դիտելու-ճանաչելու, բայց քրտնած
ապակիները խանգարում էին: Նա մի քանի վայր-
կեան տատանեց, ապա սիրտ արաւ ու ներս
մտաւ:

Թնդում էր նորաբաց կաֆէն: Առատ սեղան,
նւագ, երգ ու պար, մեղկ մարդիկ, որ գինուն
անձնատուր՝ հալածւած օրերն էին վերապրում:

— Բռավօ՛, ուռա՛... շուքակահարին մի բա-
ժակ գինի... արա՛յ-լա՛յ-լա՛յ... Նւագ... նւագ...

Կաֆէի տէրը իսկոյն նկատեց հնամաշ հա-

գուստով մարդուն... Անկոչ հիւր էր կռիկ կա-
ֆէի համար, խորթ, տարօրինակ իր արտաքինով:

— Ի՞նչ էք ուզում. դէն կացէք, դուք կըտ-
րել էք միջանցքը:

— Գրոջս:

— Ձեր քրոջը...

— Այո:

— Ո՞րն է:

— Հիմա կգա: Ահա...

— Մարի, Ձեր եղբայրը, արտասանեց նա
հեգնանքով:

Օրիորդը ստից գլուխ դնեց նրան...

— Ես սրտ քոյրը... Հա՛-հա՛-հա՛. սա խելաւ է
կամ ցնդւած:

— Ներեցէք: Ես... ես սխալւած եմ... այն-
քան նման էիք նրան, այնքան նման, որ մի րո-
պէ ես՝ մոռացա ինձ, ներս մտա: Այո դուք շատ
նման էիք նրան: Այժմ ես խաբւած եմ: Ես նրան
կորցրի... Անհետ կորցրի...

— Գինի... արա՛-րա՛-րա՛-րա՛մ...

— Բաժակները քամիկ...

— Իսկ դուք փրտեղից էք, հարցրեց օրիորդը
լրջացած:

— Վուզայի ափերից...

— Ա՛, հասկացա... Սովեակներից էք:

— Մարի, հաց ձախ սեղանին:

— Հիմա, հիմա:

Բեմի վրա պար սկսեց:

— Է՛յ, ցանցառ միրուք, դէն կայ, խանգարում ես, նկատեց մօտակա կոնծած սեղանակիցներից մէկը:

— Առէք ու դուրս գնացէք, յաճախորդներս դժգոհում են, ասաց կաֆէտէրը՝ ինչ որ թղթադրամ պարզելով Ձագոսկինին:

— Ես մուրացկան չեմ... իսկոյն:

Կորած քրոջը տեսնելու աճող կարօտը սըրտում, նա դուրս եկաւ գւարճացող կաֆէից և դանդաղաքայլ ճամպան շարունակեց:

Մութ ծառուղում, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ մթութեան մէջ ձեռներ պարզեցին Ձագոսկինին:

— Բարի մարդիկ, գթացէք, սոված ենք, հացի փող տւէք:

— Մանուկներս նւաղում են, օգնեցէք:

— Երկրորդ օրն է, անօթի եմ:

Սրանք տեղացիներ էին, որոնց աճող թանգութիւնը, անակնկալ կարիքը մուրացկանութեան գիրէն էր նետել: Ցերեկով ամաչում էին: Մութն իջնում էր թէ չէ, յայտնւում էին - իւրաքանչիւրն իր սովորական տեղում և մինչև ուշ գիշեր անցնող-գարձողին ուղղում իրենց աղերսը:

* * *

Այդ գիշեր Իվանովի կնոջ ճգնաժամն էր: Բայոնական բժիշկն այցելեց, ուշադրութեամբ քննեց, պատւէրներ տւաւ, ու գնաց: Առաւօտեան վաղ նորից պիտի գար:

Անքուն գիշերներ անցկացրած Իվանովը ուժասպառ էր եղել: Հայրենակցի առաջարկութեամբ պառկեց հանգստանալու, իսկ Ձագոսկինը հերթապահի դերի մէջ մտաւ: Բժշկի տւած պատւէրները կատարում էր ամենայն ճշտութեամբ ու ցաւած սրտով հետևում հիւանդ կնոջ մաքառումներին: Ողջ գիշերը նա աչք չխփեց, Լուսաբացին հիւանդն աւելի ծանրացաւ, նրան թւում էր թէ շնչառութիւնը ծանրանում է: Ուզեց ամուսնուն զարթեցնել, բայց տատանւեց, որոշեց քիչ էլ սպասել:

— Մի՞թէ հոգևարք է, մի՞թէ հոգևարք է, կրկնում էր նա մտքում:

Յանկարծ դուռը մէկը բաղխեց:

Իվանովը տեղից վեր թռաւ, վազեց ու բաց արաւ:

Բժիշկն էր: Մօտեցաւ բարեկեց, հիւանդի զարկերակը շօշափեց, երկար քննեց. ապա ուրախացած գիմեց ամուսնուն.

— Նու, ընկեր, վտանգն անցած է, տաքութիւնն իջնում է, հիմա նա հանգիստ քուն կլինի: Լաւ խնամեցէք, ես կշարունակեմ յաճախել, մինչև որ կատարելապէս առողջանա: Առ այժմ ցտեղութիւն: Շտապում եմ, հիւանդներ շատ ունիմ:

— Այ իսկական բժիշկ:

— Դու տեսնէիր թէ երէկ կինն ինձ ինչպէս ընդունեց:

— Քաղաքում, նրան շատ են յարգում՝ չքաւոր մարդիկ:

— Տարիներ առաջ նախկին կառավարութիւնն նրան հալածում էր...

Իվանովը յանկարծ գրկեց Զագոսկինին և ուրախութիւնից լաց եղաւ:

— Դու՛ք փրկեցիք կնոջս կեանքը— գու և նա: Առանց ձեզ ես կորած էի: Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ...

— Զգիտեմ, չգիտեմ թէ ինչպէս շնորհակալ լինիմ երկսիցդ:

— Հանգստացիր, մենք մեր պարտքը կատարեցինք: Դուցէ երբեք քեզ վիճակի անձանօթ մի ուրիշին օգնել, դա էլ քո պարտքը կլինի: Մեզ նմանները ուրիշ օրէնք չունին: Մենք բոլորս ապրում ենք և պիտի ապրենք իրար համար: Դու, նա, ես և մեզ նմանները ամենքս,

ամենքս մօտ ենք իրար: Քո ցաւն իմն է, իմ ուրախութիւնը քոնը, բժշկի հոգսը մեր երկսինը:

Նաղեժդան— Իվանովի կինը բոլորովին առողջացաւ: Զագոսկինը դարձել էր տան անդամներից մէկը: Յերեկները երկսով դուրս էին գալիս աշխատանքի— փայտ էին սղոցում հիմնարկութիւնների և մասնաւոր մարդկանց համար, իսկ իրիկնաժամին յոգնած-վատաւած վերադառնում տուն, ուր սպասում էին նրանց սեղանի վրա թշտացող ինքնաեռը, կազդուրած տանտիրուհին ու հանգստի խաղաղ երեկոն:

Զգայուն տանտիրոջ աչքից չէր վրիպում, որ Զագոսկինն օրէցօր աւելի ու աւելի էր տըլտըում, դառնում լռակեաց... Նա մտածում էր իր կորած քրոջ մասին:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0375035

Главлит № 4087

Тираж 450 экз.

Типография Моск. Армян. Литер.-Худож. Круга
Армянский пер., д. 2. Телефон 2-78-28.

ՀՐԱՏԱՐԱԶՈՒԹԻՒՆ
 «ՄՈՒՐՃ ԵՒ ՄԱՆԳՍԴ»

ՄՕՍԿՎԱ 1923

ԼՈՅՍՆ ԵՆ ՏԵՍԵԼ՝

[Redacted]

Ուստ Ոյտմէն «Բանաստեղծութիւններ»

Գ. Հայկունի «Գիշերային թիթեռնիկ»

Խորհ. Հայաստանի Յեղափոխ. տարեդարձին.

[Redacted]

Ե. Տէր-Մարտիրոսեան «Բաղդի օրերին»

Գ. Պլեխանով «Գեղարւեստը եւ հասարակական
 կեանքը

[Redacted]

ՏՊԱԳՐՈՒՄ ԵՆ՝

Մաքսիմ Գօրկի «Մայրը»

ՊԱՏՐԱՍՏԻՈՒՄ ԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ՝

Ա. Բոգղանով «Ինժիներ Մէննի

Ա. Բոգղանով «Կարմիր Աստղ»

Գ. Ուէլս «Կոյրերի երկիրը»

Փ. Էնգելս «Լիտվիզ Փէյերըսիս»

Ստալին «Ազգային հարցը»

[Redacted]

տես

891.99

տ-46